

Vajjon egyedül az emberi értelem egysége volna az az elárvult valami, a minek nincs sem delejtűje, sem vezérlő csillaga?

Közmeggyőződéssé kezd már válni, hogy a közélet viszonylagos jólétét, a rendezett társadalmi viszonyokat, az ember megbecsülését az értelmi haladásnak köszönheti. Ez tehát megvan; élvezzük, örülünk neki.

Mindennél világosabb, hogy az ember értelmi erejét hirdetik a századot nagygyá tevő fölfedezések, a physikai és ethikai világ hódításai, valamint az is ép oly világos, hogy az e hódításokban kifejezést lelt törvények szabják meg az értelem határozmányait.

Hogy esik meg mégis, hogy e törvények maig épen arra az intézményre nézve a legkevésbé irányadók, a melyik hivatásánál fogva az értelem utjainak egyengetésére való? Hogy esik meg, hogy épen az iskola belső szervezetében van a legnagyobb ingadozás, holott annak kellene az értelmi világ legragyogóbb központjának lenni, a honnan a társadalomra, a közéletre fény sugározzék?

Azt az egyszerű igazságot nem akarja belátni az iskola, hogy az értelemnek nincsenek külön utjai a közélet, meg az ő számára; hogy a közéletet nem lehet többé kiszolgálni egy oly intézménnyel, melynek formája, módszere, szelleme a régi, a tudományok pedig, a mai közélet elvitázhatatlan alapjai csak úgy vannak ráaaggatva, összefüggés, módszer, szellem nélkül.

Épen csak a szellem, az életet adó eszme hiányzik a mai iskolából, — risum teneatis amici! — az értelem intézményéből.

E szellemet, az értelmi világ központját akarja kultiválni a „Magyar Philosophiai Szemle.“ És e szellemet én az egy középiskolában találok meg.

Bokor József.

A philosophia helyfoglalása főiskoláink tanrendében.

I. A Budapesti kir. magyar tud. egyetem. 1886—1887 második félév.

Különös neveléstan het. 3 óra. Lubrich Ágost.

Különös tanítástan. Ugyanaz.

A társadalmi ethika eszméinek fejlődése, tekintettel a socialismus elméleteire het. 4 óra. Dr. Medveczky Frigyes.

Bevezetés a philosophiába het. 1 óra. Ugyanaz.

Kütfőtanulmány és interpretatio het. 2 óra; tudományos dolgozatok és előadások. (philos. seminarium) Ugyanaz.

Ethika. Társadalmi intézmények befolyása az erkölcsiségre het. 4 óra Dr. Pauer Imre.

A görög philosophia történelméből a II-ik időszak (Socrates, Plató, Aristoteles) het. 2 óra Ugyanaz.

Alkalmazott (gyakorlati) ethika. A család, társadalom, állam és erkölcsi élete het. 4 óra. Dr. Kármán Mór.

A paedagogia története, ó-kori paedagogia het. 2 óra Ugyanaz.

A philosophia története. het. 2 óra. Dr. Alexander Bernát.

Kant aesthetikája het. 1 óra Ugyanaz.

A nevelés és oktatástani elméletek története ember lélektani alapon. Dr. Bihari Péter. (A zavaros szövegezésből nem vehető ki hány heti órán.

Philosophiai conversatorium. Kant Kritik der praktischen Vernunft olvasása és magyarázata het. 1 óra. Dr. Bánoczy József.

Jogbölcsezet het. 5 óra. Dr. Schnierer. Aladár.

Jogbölcsezet het. 5 óra. Dr. Pulszky Ágost.

A jogbölcsezet története Németországban. Kanttól fogva, hetenként 3 óra. Ugyanaz.

Bölcsezeti bevezetés a társadalmi tudományokba, het. 2 óra. Dr. Pikler Gyula.

Hittudomány bölelelet het. 2 óra. Dr. Kanyurszky György.

II. A kolozsvári magy. kir. Ferencz József tudomány egyetem tanrende; második félév.

Az új philosophia történetének második fele het 4 óra. Dr. Szász Béla.

A lét és megismerés végkérdései het. 2 óra. Ugyanaz.

A paedagogia története het. 3 óra. Dr. Felméri. L.

Psychologia, het. 2 óra. Ugyanaz.

Böleleti jogtan, heti 5 óra. Dr. Jeny Viktor.

A böleleti jogtudomány újabbkori történelme. heti 1 óra. Ugyanaz.

III. A pozsonyi akadémia második félév.

A bölcsezeti tanfolyamon egyetlen philosophiai tantárgy sem adatik elő. A jog és államtudományi karban Dr. Kuncz Ignác Plato és Aristotelesről, mint állam bölelelőkről het. 2 órán s Machiavelliről het. 1 órán tart előadást.*

IV. Az egri érseki jogliceum második félév.

Észjogi repertorium het. 1 óra. Dr. Martinovich József.

V. A debreczeni ev. ref. főiskola theologiai és jogakadémia, 1886|7 második félév.

Bölcsezeti erkölcs- és ízléstan het. 3 óra. Thót Ferencz,

Ujkori bölcsezettörténelme heti 4 óra Ugyanaz.

* Velünk együtt mindenkinek, a ki tudniillik érdeklődik a felsőbb oktatás sorsa iránt s félti intézményeink hitelét, okvetlenül feltűnik a pozsonyi akadémia e szegénysége, melyet Pauer eltávozása óta bölcsezeti karában tapasztalunk. Más főiskolánál is határozott gyöngeségnek kell neveznünk a philosophiai disciplinának, talán a kellő erő hiányában, elhanyagolását. A philosophiai erők hiányának azonban, tekintettel a hozzá fűzött érdekek fontosságára, arra kellene figyelmeztetni intéző köreinket,

Általános nevelés- és tanítástan het. 3 óra. Oszterlamm Ernő.

Földrajz- és természettudományok módszertana het. 1 óra. Orosz István.

Jogbölcselet het. 4 óra. Thót Ferencz.

VI. A sz. Benedekrend **ponnonhalmi főiskolájában*** a bölcelet tudomány az első és második évi hittani folyamokon külön-külön adatik elő. Az első év az általános metaphysikát és a természeti istentant, a második év a részletes metaphysikát és a noetikát végzi. Előadási nyelv 1885 óta a magyar.

VII. Az egeri hittudományi intézetben a bölcelet tudomány nem adatik elő.

VIII. A sz. Ferenczrend „Üdvözítőről nevezett“ tartományában a hittanhallgatók bölceleti készültégéről úgy van gondoskodva, hogy a Kőrmöczbányán, Sebesen és Szabadkán lévő, két évből álló bölceleti tanfolyam hallgatói a bölceleti tanfolyam hallgatói a bölceletet két éven át heti 6 órában latin nyelven hallgatják. Ezután mennek a négy évi hittani folyamra.

IX. A sz. Ferencz „bold. szűz Máriáról nevezett pozsonyi hittani intézetben, bölcelettudomány nem adatik elő.

X. Az erdély-egyházmegyei, Károlyfehérvári püspöki lyceumban a hittanhallgatók Sándorffy Nándor római hit és bölcelettudor előadásait hallgatják. Az I. és II. év együtt majd lénytant, majd természeti jogot tanul, heti 3 órában; a III. évek világtant és természeti intentant hallgatnak, szintén heti 3 órában. Az előadási nyelv a kezdők előtt magyar, később latin.

XI. A premontrei-rend jászóvári hittani intézetében a bölcelettudományt már 5 év óta előadják. Hallgatják pedig a novitiusok, hetenkint reggeli 5 órában, melyekhez még pár ismetlő óra járul. Az előadott anyag a lénytant, a világ és a lélektant s az isten és az erkölcsstan főbb tétéleit ölel fel. Az előadási nyelv latin, itt-ott magyar részletekkel Tanár Wentko Jusztin.

XII. A kassai püspöki lyceumban Magócsy Endre tanár az I. és II. évi folyamokban adja elő a bölceletet heti 4 órában, melyekből 2 az I. évek, — 2 a II. évek előtt tartatik. Az I. évek ismerettant tanulnak. Az előadási nyelv latin itt-ott a magyar nyelv közbeszövéssel.

XIII. A nagyváradai I. sz. papnevelő intézetben az egyesített I. és II. évek egyik évben heti 2 órában a tapasztalati lelektant és gondolkodástant, főleg ennek anyagi részét tanulják; másik évben ugyanannyi órában az ismerettant, a lénytant és a világtant hallgatják. Előadási nyelv magyar. Tanár Dr. Karsch Lollion.

XIV. A pécsi püspöki hittudományi intézetben már hat év óta előadják a scholasticus bölceletet és pedig oly beosztással, hogy az egyesített I. és II. évek hogy több súlyt fektessenek e tanulmányokra. mint az tényleg tapasztalható, s nem az a következtetést vonni le belőle, hogy mivel philosoph erőink nincsenek, tehát ne is legyenek. Különösen fontos pedig éppen Pozsonyra nézve, hogy bölcsészeti kara e nemben ne lássson csorbát, miután, tudtunkkal, még mindig érvényes ez akadémiára nézve az a miniszteri rendelet, a mely bölcsészeti hallgatóit az egyetemi hallgatók jogával ruházta fel a tanárképesítés dolgában.

Szerk.

* A következők a bölceleti folyóirat 1887. IV. füzetéből vannak átvéve.

sek egyik évben noetikát, másik évben ontológiát, az egyesített III. és IV. évesek egyik évben világ és lélektant, másik évben természeti istentant hallgatnak, mindig heti 2 órában. Tanár Dr. Szilvek Lajos.

XV. A szatmári püspöki papnevelőbe a scholasticus bölcelet 1882|83 elejétől van behozva. Az egyesített I. és II. évesek előtt Dr. Binder András tanár heti 5 órában egyik évben gondolkodástant, másokban lénytant és lélektant ad elő. Előadási nyelv latin; tankönyv: Egger, Propaedeutica Philosophica-Theologica.

XVI. A szepeshelyi püspöki lyceumban a főgymnasiumi VII. és VIII. osztályt képviselő bölceleti folyamában az egyesített két osztály előtt, heti 5 órában Wildfeuer Károly, rendes tanár, az egyik évben a dialektikát és a kritikát a másokban az ontológiát és psychológiát adja elő.

XVII. A zombathelyi papnevelő intézetben a scholasticus bölceletet nem adják elő.

XVIII. Az ungvári püspöki lyceumban a thomisticus bölceletet 1883 óta az egyesített I. és II. évfolyam előtt Dr. Mikita Sándor tanár úr magyar nyelven úgy adja elő, hogy egyik évben a lénytant és noetikát, másokban a lélektant, a természeti istentant és a jogbölceletet tárgyalja.

XIX. A váci hittudományi intézetben a scholasticus bölceletet mind a 4 évfolyam egy teremben egyszerre hallgatja, heti 2 órában. Előadó tanár Dr. Miltenyi Gyula.

A philosophiai folyóiratokból.

I. Philosophische Monatsheft redigirt von P. Natrop u. C. Schaarschmidt. 23. Bd. 1887. 1. 2. Heft.

A jelen évfolyammal a szerkesztőségbe P. Natrop ur (Marburgban) lépett, kinek philosophia történeti czikkeit már a mi Szemlénk is többször ismertette. A kettős füzet két önálló czikket közöl. I. Über Platos Parmenides írta Ribbeck Walter. Tudvalevőleg a Parmenides című diadialogusnak hitellességét sokan kétségbe vonták, míg mások épen benne oly tanokat találnak, melyek a Platói rendszer egyes hézagait kitöltik, különösen a mi az idea és jelen-ség közti viszonyt illeti. Parmenidesben ugyanis az anyagnak (melyben az idea nyilatkozik) létele az ideán kívül tagadtatik; Ribbeck már most megfordítva következtet s azt mondja, hogy Parmenides azt is tanítja, hogy az idea jelenség nélkül szintén nem gondolható. Ha ezen tan igaz, akkor a Parmenides viszonya a többi platonai dialogusokkal egészen megváltoznék s épen azért szerzőnk egyfelől a Parmenides tanaira, másfelől ezek viszonyára a többi rendszerrel, akár ez értekezésben feleletet adni. I. A Parmenidensnek nevezett dialogusban Sokrates Zeno eleaticus) azon könyvére reflectál, melyben ez a lét egységét azzal védi, hogy ha a lét sokaság volna, akkor hasonló és nem hasonló volna egyben Sokr. erre azt jegyzi meg, hogy abban nincs nehézség, ha ugyanazon dolog egy is több is, — de az a kérdés igazi nehézsége, vajjon az egynek és a soknak ideái egymással megegyeztetetők-e? Ezen nehézségre az öreg (akkor 65 éves) Parmenides adja a feleletet, megállapítván, hogy mindennek van ideája, még alacsony tár-